

Stomatološki fakultet – Zagreb
Zavod za parodontologiju

SUVREMENA TERMINOLOGIJA ZDRAVOG I BOLESNOG PARODONTA ČOVJEKA

Aurer-Koželj Jelena

Ne postoji jedinstveno prihvaćena terminologija zdravog parodonta, patoloških promjena koje se mogu ispoljiti na parodontu, ili kliničkih manifestacija tih promjena.

Izraze i definicije koje smo ovdje iznijeli prihvatila je Svjetska zdravstvena organizacija 1978. godine. Oni se baziraju na preporukama: „Third International Conference on Research in the Biology of Periodontal Disease“ koja je održana u junu 1977. u Chicagu, a namjenjeni su liječnicima stomatologije, javnozdravstvenim radnicima i onima koji se bave naučnim istraživanjima u ovom području.

Najbitnija novina u odnosu na ranije riječnike terminologije je definicija gingivnog sulkusa, te histološka deferencijacija sulkusa i parodontnog džepa na osnovi odsustva ili prisustva epitela džepa s morfološkim značajkama inflamacije vezivnog tkiva. Klinički se ova diferencijacija daje odrediti registriranjem dubine džepa pri pažljivoj sondiranju. Ovdje smo također uključili i novu definiciju deskvamativnog gingivitisa.

Treba napomenuti da primjenjeni izrazi za humani parodont ne odgovaraju za sve eksperimentalne uvjete ili sve životinjske modele.

Terminologija zdravog parodonta

Prava alveolna kost (lamina cribriformis) – kptšana stjenka alveole, uključuje i relativno tanki perforirani dio uz korijen zuba (vidi: lamina dura). Sastoji se od mrežaste kosti (sa Sharpeyevim vlaknima formira koštane gredice), osim mjesta gdje alveola sadrži dio kortikalne ploče.

Alveolni greben (crista alveolaris) – koronalni rub alveolnog nastavka koji završava uz i paralelno s caklinsko-cementnom graničnom linijom.

Alveolna sluznica (mucosa alveolaris) – sluznica koja pokriva alveolni nastavak bez žvačne sluznice. Prostire se od mukogingivne linije u predvorje (vestibulum) na labijobukalnoj strani, ili na dno usne šupljine na lingvalnoj strani.

Alveolni nastavak (processus alveolaris) – dio donje odnosno gornje čeljusti koji okružuje veći dio korijena izniklih zubi. Razvija se nicanjem zubi i biva rasorbiran kad su zubi izgubljeni.

Cemento-caklinska linija – granica između cakline i cementa korijena.

Cement (cementum) – mineralizirano vezivno tkivo koje pokriva vanjsku površinu zubnog korijena. Može se naći i na plohama prekrivenim caklinom i u apeksnim otvorima (foramina apicalis) puple.

Cement bestanični (cementum acellulare) – cement koji ne sadrži stanice. Uglavnom se nalazi na cervikalne dvije trećine površine korijena i može biti vlaknast s nativnim kolagenim vlaknima ili bez vlakana (afibrilaran).

Cementstanični (cementum cellulare) – cement koji sadrži stanice. Uglavnom se nalazi u apeksnoj trećini zuba, uračvanjima (furkacijama) i drugdje kao sekundarni cement. Može biti fibrilaran ili afibrilaran.

Pričvrstak, pripoj vezivnog tkiva – vlakna vezivnog tkiva gingive i parodontne sveze (ligamenta) koja inseriraju u cementu korijena.

Dehiscencija (dehiscencio) – nepotpuno prekrivanje ograničenog dijela korijena alveolnom kosti a proteže se na različitoj udaljenosti od alveolnog grebena.

Zubna kutikula (cuticula dentis) – organski nemineralizirani sloj različite širine i raspoređa, često se nalazi između unutrašnje lamine basalis spojnog epitela i površine zuba.

Dentogingivno spojište – je područje između gingivnog tkiva i dijela zuba koji pokriva gingiva.

Epitelni pričvrstak, pripoj – biološki mehanizam koji spaja stanice spojnog epitela s površinom zuba. Morfološki prepoznatljivi dijelovi su hemidesmosomi i unutrašnjabazalna lamina.

Fenestracija – nepotpuno prekriven korijen zuba alveolnom kosti ispod intaktnog alveolnog grebena.

Gingiva – kombinacija epitelnog i vezivnog tkiva koje okružuje zub a pričvršćena je na zub i alveolnu kost i prostire se do mukogingivnog spoja. Na nepčanoj strani formira rub koji se spaja sa žvačnom sluznicom tvrdog nepca. Podjela na slobodnu i pričvršćenu gingivu se ne preporuča.

Interdentalna gingiva – je dio gingive između susjednih zubi. Uključuje papillae labiobuccales i linguales i col interdentalis (interdentalno sedlo).

Oralni gingivni epitel – epitelni pokrov lingvalnih i labiobukalnih površina gingive. Pruža se od mukogingivne linije i žvačne sluznice nepca od ruba gingive, ali ne ulazi u gingivni sulkus.

Sulkusni epitel – epitelni pokrov gingivnog sulkusa. Pruža se od ruba gingive do spojnog epitela.

Spojni epitel – epitelni ovratnik tvori epitelni pričvrstak uz površinu zuba. Nastavlja se kontinuirano u sulkusni epitel, ali se od njega strukturno razlikuje.

Rub gingive (margo gingivalis) – dio gingivnog tkiva koji čini spoj oralne gingive i sulkusnog epitela. To je linija gingivnog tkiva najbliža okluzijskoj plohi zuba.

Gingivni sulkus (sulcus gingivalis) – plitka udubina između zuba i najkoronarnijeg dijela gingive, koja se pruža od spojnog epitela (dno sulkusa) do ruba gingive. U izrazito zdravim uvjetima može u ljudi i drugih sisavaca ne postojati. Njegovo postojanje i dubina ne mogu se točno odrediti kliničkim sondiranjem, ali se mogu ustanoviti histološki.

Klinički gingivni sulkus – prostor koji nastaje pri uvođenju parodontne sonde između zdrave ili blago inflamirane gingive i površine zuba. Uvijek je dublji od anatomskog sulkusa.

Anatomski sulkus gingive – sinonim za „gingivni sulkus“. Izraz se koristi zbog razlikovanja od „kliničkog sulkusa gingive“.

Interdentalna (interproksimalna) kost (septumalveolaris) – dio alveolnog nastavka između dva susjedna iznikla zuba istog zubnog niza. Sastoji se iz dvije kribriiformne ploče i potporne spongioze.

Interdentalne papile (papillae interdentales) – koronalno izdignuti dijelovi gingivnog tkiva između zuba na labiobukalnoj i lingvalnoj strani.

Interdentalno sedlo („col“) – ili sedlasta interdentalna gingiva između interdentalnih papila, a apikalno do kontaktnog područja susjednih zubi.

Unutrašnja bazalna lamina (lamina basalis interna) – bazalna lamina koju proizvodi spojni epitel kao dio dentogingivne veze.

Interradikularna kost – dio (septum) alveolnog nastavka koji se nalazi između korijenova višekorijenih zubi. Građena je iz dvije kribriiformne ploče i potporne spongioze.

Lamina dura – rendgenološki termin koji opisuje liniju nepropusnu za rendgenske zrake, a odgovara kribriiformom dijelu alveole.

Mukogingivna linija (spoj) – klinički vidljiva linija između gingive i alveolne sluznice. Histološki ta linija odgovara spoju čvrstog vezivnog tkiva gingive bogatog kolagenom i rahlog vezivnog tkiva alveolne sluznice koje sadrži elastična vlakna.

Parodontne sveze (ligament, desmodont) – je gusto vezivno tkivo koje okružuje korijen zuba, nalazi se između cementa i alveolne kosti, a prostire se koronalno do alveolnog grebena.

Parodont – kombinacija nekoliko tkiva koja podupiru zub, povezana su razvojno, funkcijski i topografski. Parodont uključuje gingivu cement, parodontne ligamente i pravu alveolnu kost.

Sharpeyeva vlakna – su glavni dijelovi parodontnog ligamenta koji ulaze ili u cement korijena ili u pravu alveolnu kost.

Dno sulkusa – koronalni završetak spojnog epitela

Supraalveolna vlakna (fibrilarni aparat) – svi vezivni snopovi i spajaju zub te pričvršćuju tkivo gingive za vratnu površinu korijena i alveolni greben.

Terminologija bolesnog parodonta

Akutni nekrotični ulcerozni gingivitis (ANUG, Vincentova bolest) – je bolest koja dovodi do nekroze i površinskih ulceracija gingive s upalnom infiltracijom ispod toga. Počinje u području gingive koja je u kontaktu s plakom, često interdentalno i rezultira u klinički patogonomičnim

„odrezanim“ papilama. Plak karakterizira kompleksna flora s relativnom proliferacijom fuziformnih bacila i spiroheta. Spirohete prodiru u naoko zdravo tkivo gingive. Bolest prati karakterističan foetor oris.

Zubni kamenac (*calculus dentalis*) – mineralizirani bakterijski plak pričvršćen uz caklinu ili uz površinu korijena. Mogu se razlikovati dvije vrste prema lokalizaciji pri nastajanju u odnosu na rub gingive – supragingivni i subgingivni zubni kamenac. Subgingivni kamenac je tamnije boje zbog ugrađenih krvnih boja.

Zubni plak (*dentalni plaque, mikrobnii dentalni plaque*) – specifičan ali vrlo varijabilan strukturalni entitet koji nastaje kolonizacijom i rastom mikroorganizama na površini zubi. Sastoji se iz mnogo vrsta mikroba uloženi u međustanični matriks. Klinički se javlja supragingivno i subgingivno, a može se naći i na ostalim površinama kao što su ispuni i protetski nadomjestici.

Deskvamativni gingivitis (*gingivitis desquamativa*) – rijetka vrsta gingivitisa vezana s plakom kod kojeg gingivni epitel postaje izrazito tanak zbog ekfolijacije stanica, a gingiva izrazito crvena i oštro ograničena od normalnog tkiva. Ovu leziju ne smijemo zamjeniti s erozivnim lichen planusom, benignim pemfigoidom sluznice, pemphigusom ili reakcijom na strana tijela.

Atrofija gingive (*atrophyo gingivae*) – gubitak gingivnog tkiva i pričvrstnog aparata u području grebena, naizgled bez upale, s istovremenim povlačenjem gingive bez stvaranja džepova.

Gingivna pukotina (*gingivni rascjep*) – lokalizirano usko područje recesije gingive.

Gingivna fibromatoza (*fibromatosis gingivae*) – rijetka i vjerojatno nasljedna bolest. Karakterizirana je fibroznom zadebljanom gingivom koja nije nastala zbog kroničnih inflamatornih procesa niti zbog dugotrajne terapije preparatima diphenylhydantoina.

Gingivna tekućina (*gingivni fluid, sulkusna tekućina*) – je upalni produkt (pretežno iz plazme) koji istječe iz krvnih sudova gingive pokazujući patološki pojačanu propusnost. Otpušta se preko gingivnog sulkusa ili parodontnog džepa.

Hiperplazija gingive (*hyperplasio gingivae*) – povećanje gingive zbog povećanog broja njezinih elemenata. Obično je gingivna hiperplazija povezana s gingivitisom i plakom, češća u mladima. Teški oblik se može naći u bolesnika koji su na dugotrajnoj terapiji preparatima natrium difenil hidantoina.

Recesija gingive (*recessio gingivae*) – suvremeni pojam koji se koristi za (1) atrofiju gingive ili (2) gubitak gingivnog tkiva u obliku pukotine ili u nekom širem obliku. Ovaj posljednji oblik recesije gingive može biti uzrokovan upalnim procesima ili kroničnom abrazivnom lezijom, a može biti povezan s anatomskim položajem zubi.

Gingivitis – nespecifičan pojam koji označava upalno stanje gingive neovisno o etiologiji.

Akutni nespecifični gingivitis – gingivitis vezan s plakom koji je pogoršan akutnom infekcijom (egzacerbacijom) na nekom drugom mjestu, na pr. akutnim herpetičnim stomatitisom, drugim virozama, krvnom diskrazijom ili citotoksičnim preparatima.

Akutni traumatski gingivitis – lokalizirana kratkotrajna inflamacija uzrokovana direktnom traumom (mehaničkom, kemijskom ili termičkom) ili radijacijom.

Hormonski gingivitis – gingivitis vezan s plakom, modificiran i otežan seksualnim steroidima koji se luče u fazama menstrualnog ciklusa ili trudnoće ili koji se daju u obliku kontraceptiva. Bolest se može manifestirati kao hiperplastična lezija zvana tumor trudnoće (*epulis*). Hormonska neravnoteža može biti jedan od faktora u pubertetskom hiperplastičnom gingivitisu.

Gingivitis plaquosa – upala koja započinje u interdentalnoj i marginalnoj gingivi. Može se sasvim smiriti otklanjanjem i kontrolom naslaga mikroba plaka.

Okluzijska trauma – oštećenje parodonta nastalo pritiskom (stres) na zub direktno ili indirektno zubima suprotne čeljusti.

Perikoronitis (*pericoronitis*) – je upala mekih tkiva oko djelom izniklog ili impaktiranog zuba. Vezan je s plakom, a često otežan traumatiziranjem dijela gingive zubom iz suprotne čeljusti.

Parodontni absces (*abscessus parodontalis, abscessus lateralis*) – akutni, upalni, obično bolni proces u parodontu, rezultira lokalnim nakupljanjem gnoja. Nastaje lateralno od korijena, obično se razvija u već ranije postojećem džepu parodonta. Može postati kroničan s fistulom.

Atrofija parodonta – smanjenje volumena parodonta zbog gubitka stanica i njihovih produkata. Primjeri različitih vrsta atrofije parodonta vide se kod recesije gingive i atrofije zbog neopotrebe.

Parodontna bolest – opći pojam koji označava bilo koju bolest karakterističnu za parodont ili njegove dijelove bez obzira na etiologiju.

Mjerenje dubine džepova parodontnom sondom – uz slab pritisak između zuba i tkiva gingive ili drugih dijelova parodonta mjerimo distancu insercije.

Marginalni parodontitis – inflamacija marginalnog parodonta (tj. gingive i još bar jednog tkiva parodonta) koje rezultira gubitkom veze parodontne strukture i cementa i smanjuje se visina alveolnog nastavka ili njegovog dijela.

Juvenilni parodontitis, parodontosis – gubitak pričvrstka i destrukcija kosti oko prvih trajnih molara ili sjekutića u djece, adolescenata i mladih odraslih osoba. Mogu biti napadnuti i drugi zubi.

Periapiksni parodontitis – upalni proces u periapiksnom parodontu nastao zbog podražaja iz oboljele pulpe.

Džep (klinički) – stanje parodonta, dijagnosticiran kad dubina od ruba gingive, pri opreznom sondiranju, prelazi 3 mm.

Džep (histopatološki) – patološki promijenjen gingivni sulkus, u različitom opsegu pokriven epitelom.

Gingivni džep – džep koji se ne prostire izvan područja tkiva gingive i koji ne mora biti vezan s gubitkom kosti.

Međukoštani džep (intrakoštani džep, infrakoštani džep) – parodontni džep kod kojeg je apikalni završetak destrukcije okolnog tkiva unutar alveolnog nastavka, tj. apikalno od susjednog alveolnog grebena.

Parodontni džep – džep koji se prostire izvan područja gingive u dublja i barem djelomično oštećena tkiva parodonta.

Suprakoštani džep – parodontni džep kod kojega je apikalni završetak destrukcije okolnog tkiva koralno od alveolnog grebena. Stanje je obično povezano s horizontalnim gubitkom kosti.

Džepni epitel – nepričvršćeni epitelni ovaj džepa koji se proteže od sulkusnog do spojnog epitela. Karakterizira ga izrazita proliferacija izdanaka (rete) oko inflamiranog vezivnog tkiva papile i sklonost mikroulceracijama.